

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Ν. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
ΘΕΟΦΑΝΗΣ Α΄ Ο ΦΛΩΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΑ ΩΜΟΦΟΡΙΑ ΑΥΤΟΥ

(*Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς
Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος τόμ. Η΄ σελ. 94—107*)

ΔΩΡΕΑ
ΚΩΣΤΑ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΛΟΝΔΩΝ
ΚΩΣΤΑ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
23 ΑΥΓ. 1976

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΣΦΑΙΡΑ» ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 7.

1922

201
00
34.337

201
200
24397

Κωνσταντίνος Ν. Μανταγιώλου
Παράκληση
Αριθμός 213-449

Ο ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ Α΄

Ο ΦΛΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΩΜΟΦΟΡΙΑ ΑΥΤΟΥ

(1612—1638)

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία οὐκ ὀλίγους ἔχει νὰ ἐπιδείξη διαπρεπεῖς κληρικούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων δέον νὰ συγκαταλεγῇ καὶ ὁ κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς 12' ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσας Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνης Α΄ ὁ Φλωρίας.

Γεννηθεὶς ἐν Δημητσάνῃ ὑπῆρξε τρόφιμος τῆς αὐτότι ἱερᾶς μονῆς τοῦ Φιλοσόφου καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ περιωτόνῳ ταύτης σχολῇ ἐπεβάτωσε τὰς σπουδὰς του, ἀναφερόμενος μετ' ἄλλων εἴκοσι τριῶν συσπουδαστῶν ἐν τινὶ τῆς αὐτῆς μονῆς κώδικι, γεγραμμένῳ ἐν ἔτει 1630 ἔξ ἀρχαιοτέρου τοιοῦτου, ὡς ἔξῃς:

Θεοφάνης Ἀρχιερεὺς Παλαιῶν Πατρῶν ἐκ Δημητσάνης (1).

Μεταβὰς εἰτα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔτυχεν εὐρυτέρας παιδείσεως καὶ σχέσεις συνήψε μετὰ διαφόρων λογίων καὶ ἐπισήμων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, προεχειρίσθη δ' ἐν ἔτει 1603 Μητροπολίτης Σερρῶν (2). Περὶ τούτου ὁ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοφάνους κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ

(1) Ἰερων. Βογιατζῆ, Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Ἑλλην. σχολῆς, ἐν «Ἐδαγ. γελικῷ Κήρυκι». Ἐν Ἀθήναις 1864 σελ. 505 καὶ αὐτότι τοῦ 1865 σελ. 128, Ἐδ. θυμ. Καστόρχη, Περὶ τῆς πρὸ αἰῶνων ὑπάρξεως Ἑλλην. σχολῆς ἐν τῇ κατὰ τὴν Δημητσάναν ἱερᾷ μονῇ τοῦ Φιλοσόφου.

(2) Πρὸβλ. τὸ χρονικὸν τοῦ Παπᾶ Συνεδίου ὑπὸ Σκυρ. Λάμπρου ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἐν Ἀθήναις 1885. Τομ. Β' σελ. 643, «Ἐρὶ (=1602) ἐγγίνην νέου ἀρχιερέως Σερρῶν ὁ κῆρ Θεοφάνης ἐκ τῆν Κοσύντζα, ἀνδρας θεωρητικῶς, κερτινογένης, πολυγένης, μακρυγένης, ἕως εἰς τὴν ζώνην».

ἔτους 1604 καταρτισθεὶς καὶ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπισημανθεὶς τῆς ἱεράς Μητροπόλεως Σερρών κώδιξ (1), οὗ πολλὰ μέρη ἐδημοσίευσεν ὁ ἀείμνηστος λόγιος Θεσσαλονικεὺς Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου (2), ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «προκάτοχος τοῦ Θεοφάνους ἦτο ὁ Ἰωάσαφ, ὃς πολλὰ πρότερον βλάβας καὶ δυναστικῶς κατατυραννήσας τοῦ ἐκεῖ χριστιανικοῦ πληρώματος τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σερρών ἐμισήθη καὶ ἀπεδιώχθη, ὡς πλεονέκτης καὶ ἄρπαξ καὶ ἄδικος, καθὰ αἱ περὶ τούτων ἀναφοραὶ διελάμβανον, καὶ ἕτερος ἀντ' αὐτοῦ ἐξεροτονήθη γνήσιος Μητροπολίτης Σερρών ὁ νῦν ἱερώτατος κτῆ Θεοφάνης ὑπέριμος καὶ ἔξαρχος πάσης Μακεδονίας νομίμως τε καὶ κανονικῶς κατὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀξίωσιν (3).

Ἐπὶ δεκαετίαν (1603-1612) διοικήσας τὴν μητρόπολιν Σερρών καὶ

(1) «Ὁ ἱερός οὗτος κώδιξ ὑπάρχει τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Σερρών. ἐγένετο δὲ παρὰ τοῦ πανιερωτάτου ἡμῶν ἀθηνῶν καὶ δεσπότου κυροῦ Θεοφάνους ἐν ἔτει Ἰζριβ. Ἰνδικτιῶνος β' ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίου» (=1604).

(2) «Αἱ Σέροναι καὶ τὰ προάστεια, τὰ περὶ τὰς Σέροναι καὶ ἡ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου» ἐν Byzantinische Zeitschrift, Λειψία 1894 τόμ. Γ' σελ. 274.—Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ 1893 τόμ. Ζ' σελ. 67. «Ἐκδρομαὶ εἰς τὴν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν μονὴν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φιλοκαλιουρίας τὴν ἐν Χιλκιδικῇ».—(Χειρογράφων). Πολυχρόνιον—μητροπολίτη τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Σερρών κυροῦ Θεοφάνους κτλ.—Τοῦτο ἦτο ἄλ. οτε κτήμα τῆς μητροπόλεως Σερρών, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ περισελίδῳ τῆς α' σελίδος παρασημειώματος τοῦδε: «Ἔ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Σερρών καὶ ὅποιος τὸ ἀποξενώσει ἀφωρισμένος εἶη παρὰ τῆς ἁγίας Τριάδος· ἀγὰ Ἰανουαριῶν:» —

(3) Ὁ Μ. Γεδεών ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ἐφημερίδι (Κων)πόλεως) «Ἀνατολῆ» τοῦ 1877 σελ. 42 ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ κώδικος τὸ συνοδικὸν γράμμα (ἐπὶ Ῥαφαήλ), ἐν ᾧ δεῖκνυται ἡ καθάρσις τοῦ Ἰωάσαφ, παρανόμος καὶ ἐξωτερικῶς εἰσπηδήσαντος, καὶ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ κτῆ Θεοφάνους ἐν ἔτει Ἰζριδ' μηνὶ Μαρτίῳ Ἰνδικτιῶνος δ' (=1606).—Τοῦ αὐτοῦ, Πατριαρχικοὶ Πίνακες σελ. 544.—προβλ. Ἀνθίμιον Ἀλεξούδη Μητροπολίτου Ἀμασειας, κατὰλογον Μητροπολιτῶν Σερρών, ἐν «Νεολόγῳ» Κ-Πόλεως τῆς 5 Ἀπριλ. 1891. «Θεοφάνης 1606—1613».—Ὁ Μ. Le Quien (Oriens Christianus Τόμ. Β' σελ. 544) δὲν μνημονεῖ τοῦ Θεοφάνους ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μητροπολιτῶν Σερρών.—Ὁ δὲ Ἀνδρόνικος Κ. Δημητρακόπουλος οὐκ ὀρθῶς ἐν τῇ πραγματείᾳ του «Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν τοῦ Κ. Σάθα» ἐν Λειψίᾳ 1871 σελ. 38, 63 καὶ 64 καλεῖ Θεοφύλακτον. Τοῦτο καὶ ἐν Νέῳ Ἐλληνομνήμονι. Ἐν Ἀθήναις 1915. Τόμ. ΙΒ' σελ. 350.

ἀντιγράψας «Βιβλίον χρονολογιακόν, ἐνεξηγήσεις τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας ἀπὸ πίσεως κόσμου ἕως τῆς βασιλείας κυρ Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ»⁽¹⁾ ὑπεδείχθη ὑπὸ τοῦ τότε Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ πρῶην Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν (1601-1612) Τιμοθέου Ἀὐτῶς ἄξιος διάδοχός του διὰ τὴν μητρόπολιν Π. Πατρῶν, εἰς ἣν καὶ μετετέθη φθίνοντος τοῦ ἔτους 1612.

Ὁ Θεοφάνης παρέχει ἡμῖν τὸ σπάνιον ἴσως παρὰδειγμα ἀρχιερέως, ὅστις οὐ μόνον τὴν πολυτάραχον μητρόπολιν Π. Πατρῶν ἐπὶ εἰσοσι καὶ ἐπὶ συνεχῆ ἔτη (1612-1638) ἀταράχως καὶ εὐδοκίμως διόκησεν, ἀλλὰ καὶ διαρκῆς συνοδικός, ἐκτὸς τινῶν ἐλαχίστων διαλειμμάτων, ἀπὸ τοῦ 1616-1633 διετέλεσε τυγχάνων, φαίνεται, διὰ τὴν ἔκτακτον αὐτοῦ εὐφυϊαν, ἱκανότητα καὶ τὸ ἐπιβλητικὸν τοῦ ἀναπήματός του τῆς ἀμεριστοῦ ἐκτιμήσεως τῶν Πατριαρχῶν Τιμοθέου Ἀ' καὶ Κυρίλλου Ἀ' τοῦ Λουκάρεως. Μέγας δὲ ἀριθμὸς συνοδικῶν πράξεων φέρει τὴν ὑπογραφήν του (2).

(1) Χειρόγραφον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Νίκου Α. Βέη, Ἐκθεσις πλαιιογραφικῆς καὶ ἱστορικῆς ἐκδρομῆς εἰς τὴν ἑκαρχίαν Καλυβούτου, ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηνῶν *Παναθήναια* 1904. Τόμ. Θ' σελ. 139. — Τοῦ αὐτοῦ, Κατάλογος τῶν Ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Πελοπονησίῳ Μονῆς τοῦ Μ. Σπηλαίου. Ἐν Ἀθήναις 1915. σελ. 103—104 ὑπ' ἀριθ. 103. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ κειμένου ἐπονται εὐθὺς τινε:

Ἦ μὲν χεῖρ ἢ γράψασα κλύπει τάφος

ἢ δὲ γραφὴ μένη εἰς τοὺς αἰῶνας:

Ὅσπερ ξένοι χαίροντ (ε:) ἠδὴν κ(ατ)ράβω

αὐτως καὶ οἱ βιβλολογίφον(ε:) φθάσαι βιβλίον τέλος:

† Ἐν ἀρχί(ε)ρεῦσιν ἐλάχιστος Θεοφάνης, ὁ Σεβ(ῶ)ν, δοῦλος τῶν δοῦλ(ων) Χριστοῦ: — καὶ κατωτέρω ἢ μονοκονδυλιά † Θεοφάνης Σεβ(ῶ)ν. — Περὶ ἄλλων τινῶν κωδίκων τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ ἰδὲ Krumbacher Ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας μεταφρ. ὑπὸ Γ. Σοτηριάδου. Ἐν Ἀθήναις 1897. Τόμ. Δ' σελ. 803.

(2) Α Παπαλοπούλου Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας. Ἐν Πετροουπόλει 1897. Τόμ. Δ' σελ. 92, 93, 95, 96. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη Ἐν Πετροουπόλει 1899. Τόμ. Δ' σελ. 9—14, 19, 20. — F. Miklosich et I. Muller, Acta et Diplomatata Τόμ. 5' σελ. 295. Ἐκκλ. Ἀλήθεια ΚΠ. 1883. Τόμ. Γ' σελ. 48. — E. Legrand, Bibliographie Héliénique du XVII siècle. Παρίσι 1896. Τόμ. Δ' σελ. 192. Δ' 341, 343, 344, 346, 348 — Ὁ ἐν Κπόλει

Κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην συνοδικήν του δρᾶσιν ὁ Π. Πατρῶν Θεοφάνης πατριζῆ, οὕτως εἰπεῖν, στοργῇ περιέβαλε τὴν χόραν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀρχιερατείας ἐπισκεπτόμενος αὐτὴν ἐνίοτε, πολυτίμα τινὰ ἱερὰ ἄμφια κομίζων δῶρα καὶ ἐν γένει συμβάλλον εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Σερρών, εἰς τὸν προμνησθέντα κώδικα τῆς ὁποίας ἀναγινώσκωμεν τὰ ἐκόμμενα· ἐν σελ. 2. «ὁ ἱερὸς κώδικας τῶν μεγάλων μαρτύρων Θεοδώρων ὃν περ κατεσκεύασεν ὁ πανιερώτατος μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν, ἔχον ἅπαντα τῶν ἐκκλησιῶν ἱερὰ τε καὶ σκευή, μούλια τε καὶ εἰσοδήματα, ἀφιερῶματα καὶ ἐλαψήσεις (1) καὶ εἴ τις βουληθῆ δὲ εἰς τὸ ἀδικῆσαι ὄδε στρέφον κατ' αὐτῶν τὴ σπάθη καὶ τὸ ξίφος». Ἐν σελ. 28 ὁ Θεοφάνης ὑπογράφει οὕτω·

Ἐν ἔτει ζοζ' (=1619)† ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνης καὶ Ἐξαρ-
χος πατριωχικός πάσης Δύσεως καὶ Πελοποννήσου.

(Πανομοίωτον τῆς ὑπογραφῆς του)

Ἀποθανόντος τοῦ Μητροπολίτου Σερρών Τιμοθέου, ὡς διάδοχός του ἐξελέγη τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1626 ὑπὸ τῆς Συνόδου ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Π. Πατρῶν Ἀχιλλεὺς (2) τῇ συνδρομῇ τοῦ

Φιλολογ. Σύλλογος 1880. Παράρτημα ΠΗ' τόμου σελ. 174.—B. A. Μυστακίδου, Περί Κουρουτσασμῆ ἐν περιόδ. Ἀθηνῶν Παρνασσῶ 1887. Τομ. ΙΑ' σελ. 516.—Γ. Γεωργιάδου, Ὁ ἐν Γαλατῶ ἱερὸς κώδ. τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τῶν Χίων. Ἐν Κιόλει 1893 σελ. 373, 379 παρὰ I Pargoire ἐν ταῖς Echos d' Orient. Paris. 1904. Τομ. Η' σελ. 191.—N. Σοκολόφ, Ἐκπλοχικὰ Ἐκκλησίας Κιπύλεως. Πετρογράδ 1915 σελ. 3—13.—Ἐν σιγγίλλω ἐκδοθέντι κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1639 ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ὑπογράφει ὁ ἀπὸ τοῦ 1638 παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου Π. Πατρῶν Θεοφάνης, ὡς συνοδικός. Κριτορικὸν ἢ Προσκυνητάριον τῆς ἱερᾶς καὶ βίσιλικῆς μονῆς τοῦ Μ. Σπηλαίου. Ἀθήνησιν αομ. σελ. 93.

(1) Ἐκ τοῦ ἐκαφιέναι=διαθήκας.

(2) A. Παπαδοπούλου Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη Τομ. Δ' σελ. 15.—Βυζαντινὰ Χρονικά. Πετρούπολις Τομ. Α' σελ. 678.

Θεοφάνους, εἰς τὴν ἐνδελεχῆ μέριμναν τοῦ ὁποίου ὀφείλεται καὶ ἡ κατὰ μῆνα Μάϊου τοῦ ἔτους 1624 ἔκδοσις ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς μονῆς, τῆς ἐγγυῆς τῆς ἰδιαιτέρας του πατριδος κειμένης, τῆς τοῦ Φιλοσόφου, σιγγιλιώδους γραμμᾶτος, ἐν ᾗ κατόπι τῶν πρώτων τῆ τάξει ἀρχιερέων ὑπογράφει ὡς ἔπεται:

† Παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνης καὶ Ἐπίτροπος Πατριαρχικῆς
καὶ ἑξαρχος τῆς Συνόδου (1).

Τὴν δὲ Μητροπόλιν Π. Πατρῶν, εἴ περ τις καὶ ἄλλος εὐηγήτησε, ἐξαιτίας πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι ἀφορμὴν ἕριδος μεταξὺ ἐκείνης καὶ τῆς Μητροπόλεως Μονεμβασίας.—Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Νικηφόρος Α' διὰ χουσοβούλλου προεβίβασε τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Πατρῶν εἰς τᾶξιν Μητροπόλεως ἕνεκα τοῦ θαύματος τοῦ Προτοκλήτου Ἀποστόλου Ἀνδρέου, διασώσαντος τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Σλαβῶν καὶ τῶν Σαρακηνῶν (806) καὶ ὑπέταξεν εἰς αὐτὴν τὰς τρεῖς ἐπισκοπὰς, Μεθώνης, Σαρσοκορώνης καὶ Λακεδαιμονίας, κατὰ τὴν πολυθρύλητον τοῦ Πατριάρχου ΚΠόλεως Νικολάου Γ' (1084—1111) ἐπιστολὴν, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Α' τὸν Κομνηνόν, ἀφαιρέσαντα τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν τὴν Ἐπισκοπὴν Λακεδαιμονίας καὶ ἀνυψώσαντα ταύτην εἰς τᾶξιν μητροπόλεως (2). Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Β' ὁ Παλαιολόγος κατ' Ἰούλιον τοῦ 1292 μεταξὺ πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα ἀπένευμεν εἰς τὸν μητροπολίτην Μονεμβασίας, ὑπέταξε καὶ τὰς Ἐπισκοπὰς Μεθώνης καὶ Σαρσοκορώνης(3), ὑποκειμένας ἐπὶ πέντε σχεδὸν αἰῶνας τῷ μητροπολίτῃ Π. Πατρῶν. Ἐκτοτε οἱ κατὰ καιροὺς μητροπολίται Π. Πατρῶν δὲν ἐλησμόνησαν τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν δίκαια

(1) Ἐκκλ. Ἀλήθεια ΚΠόλεως 1882. Τομ. Β' σελ. 629 ὑπόσημ.

(2) Στεφ. Ν. Θεμοπούλου. Ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν. Ἐν Ἀθήναις 1888 σελ. 226—233.—Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἀκόστολος Ἀνδρέας. Ἐν Ἀθήναις 1899 σελ. 61—65.

(3) Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων. Ἀθήνησι 1855. Τομ. Ε' σελ. 388.—Κωνστ. Ν. Παπαμχαλοπούλου. Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Μονεμβασίας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῷ 1821. Ἀθήνησι 1874 σελ. 4—14.

ἐπὶ τῶν Ἐπισκοπῶν Μεθώνης καὶ Κορώνης. Καὶ ὁ μὲν μητροπολίτης Π. Πατρῶν Τιμόθεος Α΄ ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Νεοφύτου Β΄ τοῦ ἀπὸ Ἀθηνῶν (1602—1603) ἐπιζητήσας ἐκκλησιαστικῶς τὴν διόρθωσιν τοῦ γενομένου ἀδικήματος ἐτέυχε συνοδικῆ ἀποφάσει τὴν αὐτῆς ἔνωσιν τῶν Ἐπισκοπῶν Μεθώνης καὶ Κορώνης μετὰ τῆς μητροπόλεως Π. Πατρῶν, οἱ δὲ μητροπολίται Μονεμβασίας δὲν ἔπαυσαν ἐγείροντες ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν ὀρθοῦσιν Ἐπισκοπῶν, ὧν τὴν προσώρθησιν εἰς τὴν μητρόπολιν Π. Πατρῶν καὶ οἱ μετὰ τὸν Νεόφυτον Πατριάρχαι Ῥαφαὴλ Β΄ (1603—1608) καὶ Τιμόθεος Α΄ (1612—1622) ἐπεκύρωσαν συνοδικῶς. Τέλος ὁ Θεοφάνης, διὰ ν' ἀσφάλισιν τὴν εἰς τὸ μέλλον ἀναμφισβήτητον πλέον ὑποταγὴν τῶν ἀνωτέρω δύο ἐπισκοπῶν εἰς τὴν μητρόπολιν Π. Πατρῶν, κατόρθωσεν ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Κυρίλλου Α΄ τοῦ Λουκάρεως τὴν ἐν μηνί Μαρτίῳ ἰνδ. ε' τοῦ ἔτους 1622 ἔκδοσιν σιγιλλιῶδους γράμματος, φέροντος τὰς ὑπογραφὰς τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ τριάκοντα ἑπτὰ ἄλλων ἀρχιερέων (1). Οὕτω τῆς Κορώνης καὶ Μεθώνης αἱ Ἐπισκοπαὶ διετέλεσαν ἀνεοχλήτως ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Π. Πατρῶν μέχρι τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως.

Φθιάσας εἰς λίαν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν ὁ Θεοφάνης καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐφησυχάσῃ πλέον ἐκ τῶν μόχθων καὶ ἐνοχλήσεων πολυετοῦς δράσεως ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῆ τοῦ θρόνου Π. Πατρῶν ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ του Παρθενίου (2), Ἐπισκόπου Κερνίτζης, Δημητσανίτου καὶ τούτου καὶ κατὰ τὸν προμηθηθέντα κώδικα τροφίμου τῆς Μονῆς τοῦ Φιλοσόφου καὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἀποφοίτου. Ὅθεν ὑπέβαλε παραίτησιν τῇ 30ῇ Αὐγούστου 1638 (3) ἐπὶ τῷ ὄρφ τοῦ προβιβασμοῦ τοῦ ἀνεψιοῦ του ἐκ τῆς τῇ Μητροπόλει Π. Πατρῶν ἀνάκαθεν ὑποκαμένης Ἐπισκοπῆς Κερνίτζης—τῆς μετέπειτα καὶ Καλαβρούτων—εἰς τὴν

(1) Τὸ ἀνωτέρω μακροσκελὲς σιγιλλιῶδες γράμμα ἐδημοσίευσεν ὀλόκληρον ὁ ἀρχιεροφύλαξ τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου Ἀρχ. Χριστοφ. Κνήτης ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀλήθεια ΚΠ. 1910. Τομ. Α΄ σελ. 319—322.—Μ. Γεδεών Πατρ. Πίνακες σελ. 551.

(2) Μ. Le Quien, Oriens Christianus Τομ. Β΄ σελ. 182.

(3) Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Τομ. Γ΄ σελ. 573.—Ἐκκλ. Ἀλήθεια ΚΠ. Τομ. Β΄ σελ. 696.

μητρόπολιν Η. Πατρῶν, ὡς εἶχε δικαίωμα ἐκ τῶν κανονικῶν διατάξεων, μὴ ἀπαγορευουσῶν τοῖς ἀρχιερεῦσι, μάλιστα τοῖς τῆ τοῦ βίου τελευταίῃ ἐγγυὲς τυγχάνουσιν, ὅπως ὑποδεικνύοσι τινα ὡς ἄξιον διαδόχον τῶν (*). Καὶ ἡ μὲν παραιτήσις ἐγένετο δεκτὴ ὁ δὲ Παρθένιος ὑποβαλὼν καὶ τὸ ἑαυτοῦ ἐπόνημα τῇ 3ῃ Ἰανουαρίου 1639 μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Η. Πατρῶν.

Πότε ἀπεβίωσεν ὁ Θεοφάνης, ὅστις κατὰ τὸν Le Quien ἐπὶ τσσαράκοντα ὅλα ἔτη τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα διετήρησε, δὲν εἶνε γνωστόν· ὁ δὲ Palmieri (**) ἔχον ὑπ' ὄφρα τὴν ἀνωτέρω τοῦ Le Quien μαρτυρίαν καὶ τὴν ἐφ' ἑνὸς ὁμοφορίου τοῦ Θεοφάνους χρονολογίαν (1618) ἐσφαλμένως ὑποσημαιοῖ ὡς ἔτος τελευταίης τὸ 1658.

Ἐκτὸς τῆς μακροῦς καὶ εὐδοκίμου ἀρχιερατείας τοῦ Θεοφάνους δὲν θεωροῦμεν ἄσχοπον ἔν' ἀναφέρομέν τινα καὶ περὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς κατὰ τὰς ἱεροουγίας ἀμμίσεως, ἧς δεῖγμα περιτράνον ἔχομεν τὰ διασφῶζόμενα ὁμοφορίά του.

α) Μικρὸν ὁμοφορίον ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τοῦ ἐν Σέρραις Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων φυλασσόμενον καὶ φέρων τὴν ἐπιγραφὴν·

† ΤΟΙ ΠΑΡΟΝ ΩΜΟΦΟΡΙΟΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΥΠΕΡΤΙΜΟΥ Κ[ΑΙ] ΕΞΑΡΧΟΥ ΠΑΧΗΣ ΑΧΑΪΑΣ ΚΥΡΟΥ ΘΕΟ[ΦΑΝΟΥΣ Κ]ΑΙ ΑΦΙΕΡΩΘΗ ΠΑΡ' ΑΥΤΟΥ ΕΝ Τῆ ΠΕΡΙΦΗ[ΜΩ Α]ΓΙΩΤΑΤῆ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ ΣΕΡΡΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ „ΖΡΚ (=1612) ΙΝΑ. ΙΕ. (3).

β) Ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ Παγγαίου ὄρους καὶ ἐπὶ τῶν Β. κλιτύων αὐτοῦ καμμένης ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἀχειροποιήτου (Παναγίας), τῆς ἐπιλεγόμενης Κοσσυφοινίσεως ἢ Εἰκοσιφοινίσεως, τηροῦνται ἐξόχου ποικιλικῆς ἄμφια ἱερά, ἐν οἷς κάλλιστον πάντων

(1) Κ. Μ. Ῥάλλη. Περὶ παραιτήσεως ἐπισκόπων κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐν Ἀθήναις 1911 σελ. 95 ὑποσημ. 27, ἔνθα καὶ περὶ Θεοφάνους.

(2) Βυζαντινὰ Χρονικά. Πετροῦπολις 1904. Τομ. ΙΑ' σελ. 416 ὑποσημ. 1.

(3) Γ. Λαμπάκη, Περηγησίς. Ἐν Δελτίῳ Ε' τῆς ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας 1903 σελ. 51.—Ἡ ἀνωτέρω σημειωμένη τε ἰνδικτιῶν εἶνε ἐσφαλμένη μὴ προσήκουσα τῷ ἔτει 1612, ἀλλ' ἡ γ'.

θαυμασίας τέχνης εἰς ποικίματα ὁμοφόριον, οὗ καθ' ἑκάτερον τῶν ἄκρων ἔχουσιν ἀναγραφῆ·

Ἰ Τὸ παρὸν ὁμοφόριον ὑπάρχει τοῦ πανιερωτάτου Μ[η]ΤΡοπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν ὑπερίτιμον καὶ ἐξάρχον πάσης Ἐλλάδος κυροῦ Θεοφάνους. Διὰ χειρὸς Νεοφύτου [ιε]ρ[ο]μ[ο]ν[α]χ[ο]υ ἔτους αρη μμ (=1618) (1).

γον) Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τῆς Κρυπτοφέρρης (Grottaferrata) Μόνῃ, κειμένη 3 1)2 ὥρας μακρὰν τῆς Ρώμης (2), φυλάσσεται ἐπιμελῶς ὁμοφόριον, τὸ ὁποῖον κινεῖ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ διαφέρον τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν ἱερὰν μονὴν πολυπληθῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἐπιδεικνύεται ὡς σπάνιον ἀριστούργημα ποικιλικῆς τέχνης.

Περὶ τοῦ ἀνωτέρου ὁμοφορίου εἰδικῶς ἠαολήθη ὁ Mgr. David Farabullini, δημοσιεύσας πολυσέλιδον σύγγραμμα (3) ἐπίσης δ' ἐδημοσίευσαν καὶ ὁ Grisar (4) καὶ ὁ Μιηοζ (5) συνοπτικὰς, ἀλλ' ἀκριβεῖς περιγραφὰς, ὡς καὶ ὁ Palmieri (6) συνοπτικωτάτην, τὰς ὁποίας πάσας ἐλάβομεν ἐπ' ὄψιν.

Τὸ ἀνωτέρω ἐπὶ ὑφάσματος ἐκ λευκῆς μετάξης μεγαλοπρεπεῖς χειροτέχνημα, πλουσιωτάτοις ποικίμασι κεκοσμημένον, δεικνύει, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ σῆμα καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐφέρετο, τὸ ἀληθές ὁμοφόριον τῆς ἀρχαιότητος, οὐχὶ τὸ τῆς Δύσεως pallium κατὰ τὸν μεσαῖωνα. Ἡ μακρὰ ταινία ἐπομίσθη ὡς τὸ ἱερὸν ἀρχικὸν περιώμιον, ἥτοι ἀναπαυ-

(1) Κωνστ. Γ. Ζησίου, Μακεδονίας Χριστιανικὰ μνημεῖα. Ἐν Ἀθήναις 1914 σελ. 72.

(2) Περὶ Κρυπτοφέρρης ἐν γένει δρα Π. Καρολίδου «Ἡ ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληνικὴ μονὴ τῆς Κρυπτοφέρρης» ἐν περιόδ. Ὁ Ἑλληνισμὸς. Ἐν Ἀθήναις. 1904 σελ. 809—835, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐν περιόδ. Ἀθηνῶν Ἀρμονία, 1901 τομ. Β' σελ. 241—257.

(3) Archeologia ed arte rispetto a un raro monumento Greco conservato nella badia di Grottaferrata. Roma 1883.

(4) Περιόδ. La civiltà Cattolica, Roma 1907. Τόμ. Θ. σελ. 220—223.

(5) L'art Byzantin à l'exposition de Grottaferrata. Roma 1906 σελ. 140—144.

(6) L'abbaye de Grottaferrata et son IX centenaire, ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς. Πετροῦπολις 1904. Τόμ. ΙΑ' σελ. 416.

ομένη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὄμου καὶ πίπτουσα μετὰ τὸν γῦρον ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν κάτω ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μέρους (1).

Τὸ ὁμοφόριον τῆς Κρυστοφόρου φέρει τέσσαρας μεγάλους σταυροὺς καὶ οὗτοί εἰσιν ἀκριβῶς τὰ μέρη, ἐνθ' ἅφ' ἑαυτῆς ὠραιότερον ἐπιδεικνύεται ἡ ποιητικὴ ἐργασία. Ὁ πρῶτος τῶν σταυρῶν τούτων κεῖται παρὰ τὸ ἔμπροσθιον ἄκρον, ὁ δεύτερος παρὰ τὸ ὀπίσθιον, οἱ δὲ λοιποὶ δύο κομοῦσι τὰ μέρη τοῦ στήθους πρὸς τε τὰ δεξιὰ καὶ τ' ἀριστερά. Πλὴν τούτων ὑπάρχει ἐντὸς ἀστέρος ἢ εἰκῶν τοῦ Σωτῆρος ἐνδεδυμένου ἐσθῆτα βασιλέως καὶ ἱερέως· ἡ δὲ θέσις τῆς εἰκῆνος κεῖται ἐπὶ

τοῦ ἀριστεροῦ ὄμου (ἐνθα τὸ ὁμοφόριον περιειλίσετο δὶς), ὅπως κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν Ἑλλήνων δείξῃ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀμνοῦ, ἀπαντῶσαν ἐν ἄλλοις τῆς Ἀνατολῆς ὁμοφορίοις ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, δηλουμένου ὅτι ὁ ἱερός ποιμὴν φέρει τοὺς πιστοὺς ἐπὶ τῶν ὄμων ἐν τῇ ἀγάτῃ τοῦ Χριστοῦ, ὑπερτάτου ποιμένος.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ εἰρημένου περιοδικοῦ *La civiltà Cattolica* παραλαβόντες τὸ ἐκ φωτογραφίας ἀντίτυπον τῆς εἰκῆνος τοῦ Σωτῆρος τὸ μὲν ὡς ὑπόδειγμα τῆς τέχνης, τὸ δέ, ὅπως θέσωμεν ὑπ' ὅψει τῶν ἀναγνωστῶν τὸ μοναδικὸν ὁμοφόριον ὡς εἶνε κεκοσμημένον.

(1) Ὅρα ἐν *Civiltà Cattolica* σελ. 215—216 ἀριθ. 2, τὴν τε περιγραφὴν τῆς πάλαι χρήσεως καὶ τὸ σχεδιογράφημα.

Αἱ πεποικιλμένα ἐπὶ τοῦ ὁμοφορίου σκηναὶ εἰσι πᾶσαι εἰλημμένα ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ διαιροῦνται εἰς τοὺς εἰρημένους τέσσαρας σταυροὺς κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἐπὶ τοῦ ἐνὸς τῶν δύο σταυρῶν τῶν προσαρμοζομένων εἰς τὸ στήθος τοῦ ἀρχιερέως ἐκτυλίσεται κατὰ τὸ μέσον καὶ εἰς μεγαλείτερον χώρον ἢ εἰκὼν τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου, συνοδευομένη ἄνωθεν ὑπὸ τῆς παραστάσεως τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ κάτωθεν ὑπὸ τῆς παραστάσεως τῆς Βαπτίσεως ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ἀμφοτέρων ἐντός μικροτέρων τετραγώνων. Ἐκάστη τῶν εἰκόνων τούτων συνοδεύεται ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἐπομένων ἐπιγραφῶν Ἡ ΧΥΓΕΝΕ[ΣΙΣ], Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ, Η ΒΑΠΤΗΣΙΣ.

Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου σταυροῦ τοῦ στήθους κατὰ τὸ μέσον φαίνεται ἡ παράστασις πάντων τῶν ἁγίων ἄνωθεν ἢ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου, κάτωθεν ἢ τῆς εἰσόδου Αὐτοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα μετὰ τῆς πομπῆς τῶν βαίων καὶ κλάδων : ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΠΑΝΤΕΣ, Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩ[ΣΙΣ], Η ΒΑΪΦΟΡΟΣ (μετὰ κλάδου φοίνικος). Ὑπάρχουσι λοιπὸν ἐνταῦθα δύο εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ συμπληροῦσαι ἀλλήλας : κάτωθεν ὁ Χριστὸς βασιλεὺς ταπεινὸς ἐν τῷ προομίῳ τοῦ πάθους Του (!) καὶ ἄνωθεν ὁ Χριστὸς ἐν τῇ δόξῃ, βασιλεὺς ὑψωθείς ἄνω τῆς γῆς. Ἡ αὐτὴ ἀγίτισις, λέγει ὁ Grisar (*), τιθεμένης δηλ. τῆς μὲν ἐπὶ τῆς δὲ εἰκόνας, ἀπαντᾷ κατὰ τὸν Δ' μ.Χ. αἰῶνα ἐπὶ τῆς περιφήμου σαρχοφάγου τοῦ Ἰουνίου Βασσο ἐν ταῖς κρύπταις τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν τῷ Βατικανῷ.

Ἐπεται ὁ τρίτος σταυρὸς, ὅστις ἔκειτο παρὰ τῷ ἀριστερῷ γόνατι τοῦ ἀρχιερέως, ἔχων ἐν τῷ μέσῳ τὴν εἰκόνα τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, ἄνω τὴν Ὑπαπαντὴν καὶ πρὸς τὰ κάτω τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου : Η ΣΤΑΥΡΩΣΙΣ, Η ΥΠΑΠΑΝΤΗ, Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ.

Ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ τετάρτου σταυροῦ, φερομένη ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ἐπὶ τῶν νώτων, περιλαμβάνει ἐν τῷ μέσῳ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, ἄνω τὴν Ἀνάληψιν Αὐτοῦ καὶ κάτω τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος : ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ, ΑΝΑΛΗΨΙΣ, ΠΕΝΤΗΚΟ[ΣΤΗ].

(1) Ζιταρ. Θ', 9. Χαίρε σφόδρα, θύγατερ Σιών... Ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἐρχεται εἰς σέ... κραυὴ καὶ ἐπὶ ὄνου καθήμενος κλπ.

(2) Σελ: 222.

Τέλος ὑπὸ τὸ ποικίλμα τοῦ παλαιοῦ ὁμοφορίου προστετέθη εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν ὕψασμα, εὐδιάκριτον ἄλλως, ἐπὶ τῶν κορσπέδων τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκειται ἢ ἐν χρυσοῦ σύγχρονος ἐπιγραφῆ· ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς.

† ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΩΜΟΦΟΡΙΟΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας

ΥΠΕΡΤΙΜΟΥ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΟΥ ΠΑΧΗΣ ΑΧΑΓΓΑΣ ΚΥΡΟΥ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΕΤΟΥΣ ΖΡΚΛ' ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ & ΑΠΡΙΑ... ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ 1618.

Ὁ χρόνος τῆς κατασκευῆς τοῦ εἰρημένου ὁμοφορίου δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὀρισθῇ ἐπακριβῶς, καθόσον οἱ περὶ τούτου γράψαντες δὲν εἶνε σύμφωνοι.

Ὁ Grisar λέγει ὅτι ἀνέχεται εἰς τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἐξ ὧσων εἶνε δυνατόν νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ τοῦ εἰκονογραφικοῦ τύπου τῶν πολλῶν εἰκόνων αὐτοῦ, παραβαλλομένων πρὸς γραφάς, μωσαϊκά, μικρογραφήματα Βυζαντιακῆς προελεύσεως τῆς εἰρημένης ἐποχῆς. Ἄλλι πειστικωτέρα, προστίθεισιν, εἶνε ἡ ἀπόδειξις, ἣν ἐκ τῆς παλαιογραφίας ἔχομεν, τὸ σχῆμα δῆλον ὅτι τῶν κεφαλαίων γραμμάτων τῶν ὀνομάτων τῶν προφητῶν ἄνω τῶν εἰκόνων αὐτῶν καὶ τὸ ἐπὶ τῶν παραστάσεων τῆς Καινῆς Διαθήκης σχῆμα τῶν κεφαλαίων γραμμάτων, ἅτινα συμπλήττουσι πρὸς τὴν ὑποδειχθεῖσαν ἐποχὴν.

Ὁ δὲ Μιηζοζ (1) ἀναφέρει τὰ ἐξῆς· «αἱ εἰκόνες τῆς Καινῆς Διαθήκης, αἱ παριστάμεναι ἐντὸς τῶν τεσσάρων σταυρῶν, δυνατόν ν' ἀπαντῶσιν εἰς μνημεῖα τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ἢ καὶ ἀρχαιότερας ἐποχῆς μετὰ γενικῶν γραμμῶν ἀταραλλάκτων· ἄλλ' αἱ λεπτομέρειαι τοῦ ἐνδύματος καὶ αἱ εἰδικότητες τοῦ τεχνικοῦ μέρους δὲν ἐπιτρέπουσιν, ἵνα πιστεύσῃ τις ἀπολύτως, ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐν λόγῳ ὁμοφορίου εἶνε προγενεστέρα τοῦ τέλους τῆς ΙΣ' ἑκατονταετηρίδος, ἐὰν δὲν εἶνε σύγχρονος τῆς ἐπιγραφῆς 1618. Αἱ συγ-

(1) I' art Byzantin à l' exposition de Grottaferrata σελ. 144 καὶ αὐτόθι Kondacoff. Τὰ μνημεῖα τῆς Βυζαντινῆς τέχνης τοῦ ὄρους Ἄθω. Πετρούκοις 1902 (ῥωσιστί) Σχ. XXIX—XIV καὶ εἰκ. 92—96.

κρίσεις μετὰ πολυαριθμῶν ὑφασμάτων, πάντων βεβαίως χρονολογίας, φυλασσομένων ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, περὶ τῶν ὁποίων ἐπραγματεύθη ὁ Κοντακόφ, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην περὶ τούτου ἐγείρουσιν ἀμφιβολίαν. Ἐν τέλει ὁ Μυῆζος ἐπάγεται τάδε: ἴαν τις παρεδέχτο τὸ σύστημα δύο ἕξ ἐκείνων (ὑπονοεῖ τὸν Farabulini καὶ τὸν Grisat), οὔτινες ἐμελέτησαν τὸ ὁμοφόριον καὶ συνέκριναν αὐτὸ πρὸς μνημεῖα χαρακτῆρος λίαν διαφόρου, θὰ ἠδύνατο κάλλιστα ν' ἀποδώσῃ αὐτὸ εἰς ἐποχὴν πολὺ μεμακρυσμένην· ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ὁ ὀγκώδης τόμος, τὸν ὁποῖον ὁ Mgr. D. Farabulini ἀπέφρασεν εἰς τὸ ῥηθὲν μνημεῖον, καὶ ἂν ἔτι ἐξετάσῃ εἰς παραλληλισμούς, οὐς ἠδύνατό τις νὰ πολλαπλασιάσῃ ἐπ' ἄπειρον, τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῆς πλημμελείας τῆς μεθόδου».

Τέλος ὁ Palmieri συντομώτατα ἀναφέρει: «Βυζαντινὸν ὁμοφόριον τοῦ XI—XIII αἰῶνος».

Δὲν θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ὑπομνήσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἀπὸ παλαιάτων χρόνων ἢ τε ὑφαντικῆ καὶ ποικιλικῆ τέχνη ἐπιμελῶς καὶ εὐδοκίμως ἡσχοῦντο ἐν τισὶ πόλεσι τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ μεταξὺ τούτων συγκαταλέγονται καὶ αἱ Πάτραι. Ἀκριβῆ δὲ γνῶσιν περὶ τῆς τελειότητος τῶν ὑφασμάτων, βαμβακερῶν, λινῶν καὶ μεταξωτῶν τῆς πόλεως ταύτης ἔχομεν κυρίως ἀπὸ τοῦ ἐνάτου μ. Χ. αἰῶνος. Αὐτόθι κατεσκευάζοντο παντὸς εἶδους μεταξωτὰ καὶ πορφυρᾶ ἱμάτια θαυμάσια διὰ τὴν λεπτότητα καὶ καλαισθησίαν τῶν ἐργαζομένων αὐτά. Ἡ δὲ ποικιλικῆ τέχνη εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον, οὕτως εἶπειν, τῆς τελειότητος, καὶ ἵνα μὴ μηγνύομεν τὴν παρούσαν ἀφήγησιν, ἀρκούμεθα νὰ ὑπομνήσωμεν τὰ θαυμάσια ἱμάτια, ἅτινα συνεπήγετο δῶρα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον Α' τὸν Μακεδόνα ἢ εἰς τὸ Βυζάντιον δις μεταβᾶσα πλουσιωτάτῃ δέσποινα τῶν Πατρῶν Δανιηλὶς, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατηριθμοῦντο καὶ ἑκατὸν ποικιλτικαὶ (κενήτριαι) γυναῖκες. Ὁ δ' ἔγγονος τοῦ Βασιλείου Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος (!), τοῦ ὁποίου οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ θαμβωθῶσιν εὐκόλως, καθὼς συνηθισμένοι εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν ἐν

(1) Οἱ μετὰ Θεοφάνην. «Ἱστορικὴ διήγησις τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων Βασιλείου τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κλπ.», ἐκδ. Βόννης 1838 σελ. 318.

Κωνσταντινουπόλει βασιλέων, ἀριθμῶν λεπτομερῶς τὰ δῶρα ἑκείνα ἐπιλέγει ὅτι ἦσαν τοιαῦτα «*οἷα τῶν ἐθνικῶν βασιλέων οὐδείς σχεδόν μέχρι καὶ τότε πρὸς βασιλέα Ῥωμαίων εἰσήγαγε*».

Ἐξ ὧν λοιπὸν τῶν ἐν τοῖς πρόθετον ῥηθέντων δὲν εἶνε ἄπορον, ὅτι τὸ ὁμοφόριον τῆς Κρυπτοφέρρης, ἂν μὴ ἀνάγεται εἰς ἐποχὴν λίαν μεμακρυσμένην, κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα δέον νὰ συγκαταλεγῇ μεταξὺ τῶν τῆς II' ἑκατονταετηρίδος καὶ οὕτω τοῦ Grisar ἢ γνώμη, παρ' ὅλην τὴν αὐστηρὰν ἐπίκρισιν τοῦ Μυηοz, φαίνεται ἡμῖν μᾶλλον ἀσφαλής.

Κατὰ τὴν II' ἑκατονταετηρίδα οἱ Πελοποννήσιοι ὑφαντουργοὶ καὶ ποιικιλταὶ ἐξηκολούθουν κατασκευάζοντες παντὸς εἶδους θαυμάσια ἱμάτια διὰ τε λαϊκοὺς καὶ κληρικοὺς. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἐν ἔτει 1210 ἀναληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λατίνου Ἀρχιεπισκόπου τῶν Πατρῶν Ἀνσέλμου ὑποχρέωσις τοῦ ν' ἀποστέλλῃ δῶρον καθ' ἕκαστον ἔτος πρὸς τὴν περιόφημον ἐν Γαλλίᾳ ἱερὰν μονὴν τοῦ Cluny ἧς ὑπῆρξε τρόφιμος, μεταξωτὸν ἔνδυμα ἐξάμιτον ἄριστον (examinum optimum), τὸ ὁποῖον οἱ συμπατριῶταί του μονάζοι τῆς ἐν Πάτραις ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ Γηροκομείου (Sainte-Marie d' Ierocomata) ἰδίαις δαπάναις καὶ ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου, ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου αὐτοῖς παρεχομένου, τακτικώτατα κατασκευάζον (!).

Πότε καὶ πῶς ἐκ Πατρῶν περιήλθεν εἰς τὴν κυριότητα τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κρυπτοφέρρης τὸ ἱερὸν τοῦτο ὁμοφόριον εἶνε παντελῶς ἄγνωστον. Οὐδὲ ὁ βιβλιοθηκᾶριος τῆς Κρυπτοφέρρης, λέγει ὁ Grisar, ἠδυνήθη νὰ ὑποδείξῃ αὐτῷ ἱστορικὴν τινα συμβολὴν περὶ τῆς ἐκεῖ μεταφορᾶς αὐτοῦ. Μόνον ἐν τινι καταλόγῳ τῆς Μονῆς, καταρτισθέντι ἐν ἔτει 1727, ὡς λέγει ὁ Farabulini (σελ. 61), ἀπλῶς ἀναγράφεται: «un omoforio il nostro pallio».

Δὲν εἶνε ὅμως ἀπίθανον κατὰ τὴν ἀποδιώξιν τῶν Ἑνετῶν ὑπὸ

(1) Bibliothèque de l' Ecole des Chartes Paris 1849. 2e serie Tome V p. 308—312 κατὰ F. Michel. Recherches sur le commerce, la fabrication et l' usage des étoffes de soie etc. Paris 1852 T. I p. 186—187, καὶ κατὰ W. Heyd. Histoire du commerce du Levant au moyen Age. Leipzig 1885. T I p. 699.

τῶν Τούρκων, ἀνακτησάντων τὴν Πελοπόννησον ἐν ἔτει 1715, κληρικοὶ καταφυγόντες εἰς τὴν Ἑσπερίαν μεταξὺ ἄλλων ἱερῶν κειμηλίων γὰ συναπεκόμισαν ἐκ Πατρῶν καὶ τὸ ὠμοφόριον τοῦτο, ὅπερ εἰς πάντας τοὺς ἐκάστοτε ἐπισκεπτομένους τὴν ἱερὰν Μονὴν τῆς Κρυπτοφέρρης Ἑλληνας παρέχει ἐνδόμυζον ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν, ὅτι ἐν Ἑλληνικωτάτῃ ὄντως μονῇ ἐπιμελέστατα φυλάσσεται καὶ μετ' Ἑθνικῆς ὑψηροφανείας ἐπιδεικνύεται, οἷονεὶ πολύτιμον αὐτῇ κληροδότημα τοῦ Θεοφάνους, ἑνὸς τῶν διαπρεπεστέρων Μητροπολιτῶν τῶν Παλαιῶν Πατρῶν καὶ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου πάσης Δύσεως καὶ Πελοποννήσου.